

ISSN 2413-1865

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Випуск LXXXII
Том 2

Херсон-2018

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Федяєва В.Л. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Заступник головного редактора:

Слюсаренко Н.В. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Відповідальний секретар:

Сараєва О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Члени редакційної колегії:

Андрієвський Б.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкової освіти Херсонського державного університету.

Барбіна Є.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри професійної освіти Херсонського державного університету

Белан А.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Блах В.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Корольова І.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Кузьменков С.Г. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізики та методики її навчання Херсонського державного університету

Ліда Ху – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії порівняльної педагогіки Академії педагогічних досліджень Китайської Народної Республіки

Пентилюк М.І. – доктор педагогічних наук, професор кафедри мовознавства, голова спеціалізованої вченої ради Д 67.051.03 Херсонського державного університету

Петухова Л.Є. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету

Римантас Сташиус – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Клайпедського університету (Литовська Республіка)

Шарота Софія – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Краківського педагогічного університету (Республіка Польща)

Яцула Т.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Збірник наукових праць «Педагогічні науки»
включено до переліку наукових фахових видань України з педагогіки
на підставі Наказу МОН України від 10 лютого 2010 року № 1-05/1 (бюлетень № 3, 2010 р.);
Наказу МОН України № 241 від 09.03.2016 року (додаток № 9)

Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus
(Республіка Польща)

Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Херсонського державного університету
(протокол від 27.06.2018 р. № 13)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 7935
від 29.09.2003 р. видане Державною реєстраційною службою України

Офіційний сайт видання: www.ps.stateuniversity.ks.ua

педагогічної діяльності, є креативність, доброзичливість, вимогливість, толерантність, організованість, комунікативність, артистичність тощо. Результативність діяльності вчителя музики залежить від його творчої уяви й образного мислення, а також вміння співпрацювати із **різновіковими категоріями школярів**.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики під час здобуття освіти у вищому навчальному закладі відбуватиметься більш ефективно, якщо під час їхньої фахової підготовки вдасться реалізувати відповідну модель організації цього процесу і створити певні педагогічні умови.

Перспективу подальших розвідок складають питання освітніх технологій, які сприяють становленню творчої особистості майбутнього вчителя музики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37-38. Ст. 2004. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Кабріль К.В. Формування ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики у процесі диригентсько-хорової підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04; НАПН України, Ін-т вищої освіти. К., 2013. 20 с.

3. Луговий В.І. Формування ціннісної компетентності науково-педагогічних працівників – важлива умова їх успішної діяльності в сучасній вищій школі // Проблеми освіти: наук. зб. // Ін-т іннов. технологій змісту освіти МОН України. К., 2010. Вип. 63, Ч. 1. С. 3–9.

4. Олексюк О.М. Компетентнісно орієнтований освітній простір як основа модернізації вищої мистецької освіти // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 494–501.

5. Растригіна А.М. Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього магістра музичного мистецтва // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. К.: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 501–509.

6. Савченко Р.А. Теорія і методика формування музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів: автореф. дис. ... д. пед. наук: 13.00.02. К., 2014. 43 с.

УДК [371.124:001](477)

ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНУ В КОНТЕКСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА НА ОСНОВІ ДІЯЛЬНІСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Тушева В.В., д. пед. н., доцент,
професор кафедри теорії і методики мистецької освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У статті розглянуто різні точки зору і дефініції поняття «технологія», обґрунтовується своєрідність технологічного механізму науково-дослідницької культури майбутнього педагога як інваріантного ядра, що представляє дослідницький інструментарій, технологію наукового пізнання, детермінованих існуючим науковим стилем педагогічного товариства, науковим менталітетом, сформованою професійною культурою майбутнього фахівця.

Ключові слова: технологія, діяльнісна концепція, науково-дослідницька культура майбутнього педагога, педагогічне дослідження, фази дослідження: проектування, технологічна та рефлексивна.

В статье рассмотрены разные точки зрения и дефиниции понятия «технология», обосновывается своеобразие технологического механизма научно-исследовательской культуры будущего педагога как инвариантного ядра, представляющего исследовательский инструментарий, технологию научного познания, которые детерминируются существующим научным стилем педагогического общества, научным менталитетом, сформированной профессиональной культурой будущего специалиста.

Ключевые слова: технология, деятельностная концепция, научно-исследовательская культура будущего педагога, педагогическое исследование, фазы исследования: проектирование, технологическая и рефлексивная.

Tusheva V.V. GROUND OF THE TECHNOLOGICAL PHENOMENON IN THE CONTEXT OF RESEARCH CULTURE OF FUTURE TEACHER ON THE BASIS OF ACTIVELY CONCEPTION

In the article the different points of view and definition of concept are considered «technology», originality of technological mechanism of research culture of future teacher is grounded as an invariant kernel, presenting a research tool, technology of scientific cognition, that is determined by existent scientific style of pedagogical society, scientific mentality, formed professional culture of future specialist.

Key words: *technology, activity conception, research culture of future teacher, pedagogical research, research phases: planning, technological and reflection.*

Постановка проблеми. Подолання нинішніх глобальних суперечностей безпосередньо залежить від стратегічного ресурсу розвитку цивілізації – інтелекту – науки, культури і освіти нових поколінь, розвиток яких розглядається як одне з найактуальніших питань життєствердження європейської і світової спільноти. Ці соціокультурні виклики підтверджуються головними вимогами Болонського процесу щодо євроінтеграційних процесів, які визначені в Педагогічній Конституції Європи, націлені на консолідацію зусиль наукової та освітньої громадськості й урядів країн Європи для підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі, поглиблення ролі цієї системи в суспільних перетвореннях. Сьогодні Європа Знать – найважливіший фактор соціального розвитку, що може забезпечити всім її громадянам необхідний рівень компетентності для відповіді на виклики нового тисячоліття, допомогти усвідомити загальність культурних перетворень, ціннісно-сміслових орієнтирів та належність до глобального інформаційного суспільства.

Необхідність кардинальних змін у науці і освіті на світовому рівні співвідноситься із провідними напрямками розбудови національного освітнього простору щодо досягнення ефективності і конкурентоспроможності професійної освіти, створення інтегральної наскрізної системи залучення майбутніх педагогів до різних векторів дослідницького пошуку, цілісного наукового осягнення освітньо-виховної дійсності, поряд із розв'язанням низки проблем щодо фундаменталізації та універсалізації вищої освіти, що потребує цілеспрямованої стратегії формування науково-дослідницької культури в майбутніх освітян в умовах вищої педагогічної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчить аналіз наукового фонду, вивчення окремих аспектів окресленої проблеми здійснюється здебільшого з позицій особистісно-діяльнісного підходу і відповідно до педагогічних наукових розвідок має такі напрями:

1) науково-дослідницька діяльність як системоутворюючий чинник підготовки ви-

сококваліфікованих педагогічних кадрів, головна вимога Болонського процесу, рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020»;

2) науково-дослідницька діяльність як пізнавальний процес, що характеризується цілеспрямованою, процесуальною, структурованою активністю і виступає в якості методу підвищення ефективності професійно-педагогічної діяльності;

3) науково-дослідницька діяльність як засіб формування особистісних якостей (дослідницьких вмінь, дослідницьких здібностей, дослідницької позиції) педагога-дослідника, здатного виконувати дії відповідно до конкретного методу наукового дослідження з метою розв'язання певної науково-педагогічної проблеми;

4) науково-дослідницька діяльність як сфера професійної діяльності вчених-педагогів, її нормативно-оцінні критерії; засіб формування методологічної культури дослідника.

Вагомий вклад у розвиток теорії і методики формування науково-дослідницької культури в умовах вищої педагогічної школи зроблено вітчизняними (С.У. Гончаренко, О.М. Микитюк, В.А. Семиченко, Л.О. Сущенко та ін.) та зарубіжними вченими (В. Гумбольдт, В. Кеслер, З. Киль, В. Кньохель, М. Олтен, Я. Ольберц, Е. Шартье та ін.), методологічного значення набувають праці В.І. Загвязинського, І.О. Зимньої, В.В. Краєвського, Г.П. Щедровицького.

Водночас результати наукової рефлексії свідчать, що педагогічний потенціал науково-дослідницької культури застосовується недостатньо, а саме її культуро-світоглядна, креативна, гностична функції, які забезпечують формування інтелектуального ресурсу особистості майбутнього педагога, потребує конкретизації і поглибленого осмислення технологічного феномену в аспекті обраної проблематики.

Постановка завдання. Виходячи з вищевикладених положень, сформулюємо мету статті – обґрунтувати своєрідність технологічного механізму науково-дослідницької культури майбутніх педагогів на основі діяльнісної концепції і системного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриваючи сутність техно-

логічного феномену в контексті обраної проблематики, доцільно виділити такі поняття, як «спосіб діяльності», «технологія» і «культура», розглянути їх взаємозв'язок і співвіднесеність. Так, з одного боку, цінності та досягнення культури опановуються і створюються в процесі діяльності, що підтверджує факт їх нерозривного зв'язку, з іншого боку, культура як особистісне явище виявляється у відповідній діяльності, де характеристики технологічної взаємодії розглядаються як такі, що мають визначне значення в процесі відтворення діяльнісних структур. І це дозволяє акцентувати увагу на виділенні іманентного механізму діяльності, певних способах її реалізації та розгортання, тобто технології. Таке розуміння питання створює перспективу у вивченні науково-дослідницької культури в межах двох систем та їх взаємодії і взаємозв'язку – діяльності (її технології) та культури як вираження особистісних якостей дослідника (мисленневих дій, особистісних новостворень).

Діяльнісна концепція дозволяє розглядати *технологічний компонент науково-дослідницької культури* як такий, що відображає способи (методи, прийоми, процедури, алгоритми, еталони, схеми, норми, стандарти, логіку дослідження) одержання наукових знань у процесі здійснення науково-дослідницької діяльності, які дають майбутньому педагогу чіткі приписи щодо організації дослідницького процесу й виконання у визначеній послідовності дослідницьких дій, що у своїй сукупності (системі) створюють технологію науково-дослідницької діяльності, котра відповідає певній культурі та «науковому менталітету». У цьому аспекті розвиток науково-дослідницької культури можна трактувати як еволюцію технологічного інваріанту науково-дослідницької діяльності, форми виявлення якого диктуються когнітивним (науковим) стилем епохи, який детермінує технологічний спосіб виробництва наукового знання на рівні методології, зокрема педагогічної.

Діяльнісна концепція, на засадах якої виявляється своєрідність механізму керування та організації дослідницького пошуку як інтегративного, багатовекторного, багаторівневого процесу, що впливає на його якісні та кількісні характеристики, стає теоретико-методологічним підґрунтям у висвітленні досліджуваного питання.

Як свідчить аналіз наукових джерел [2; 4; 6], у вивченні поняття «технологія» сформувався два напрями:

1) перший передбачає визначення дій та операцій, основних процедур, методики та алгоритмів діяльності;

2) другий фіксує організацію діяльності, котра включає етапи, логіку дослідження.

З позицій операційно-процедурного підходу пропонується розглядати поняття «технологія» в Тлумачному словнику (Д.М. Ушакова), який містить таке визначення: технологія – це сукупність прийомів, що застосовуються в якій-небудь справі, майстерності, мистецтві. Подібний підхід до визначення цього поняття пропонує В.П. Беспалько, який звертає увагу на його процесуальну сторону. Так, поняття «технологія» розглядається як спосіб реалізації конкретного складного процесу шляхом розчленування його на систему послідовних взаємопов'язаних процедур та операцій, які виконуються однозначно і мають мету досягнення високої ефективності.

В іншому ракурсі інтерпретує поняття «технологія» В.В. Гузєєв [3], головну роль відводячи організаційному моменту у виконанні діяльності, визначенню певних норм та порядку їх здійснення. Так, технологія, за визначенням вченого, – це правила організації діяльності та вибору засобів її здійснення; діяльність, у результаті якої досягається поставлена мета і змінюється об'єкт; елемент механізму керування та засіб перекладу абстрактної мови науки на конкретну мову досягнення поставлених цілей.

Існує точка зору, згідно з якою у співвідношенні «технологія» – «діяльність» акцентується увага не на технології «в явному вигляді», а на деяких якостях, властивих діяльнісному феномену. У цьому сенсі технологія розглядається як репродуктивний параметр діяльності (Я.О. Пономарьов); виконавча підсистема, що містить дії щодо використання засобів здійснення мети (В.М. Монахов); інструментальний компонент діяльності (Е.Г. Юдін). Отже, наведений перелік дає розуміння того, що вектор даного термінологічного континууму спрямований у бік від властивості репродуктивності, що лежить «на поверхні» до фіксації наявності в структурі діяльності деякого універсального параметру, що оптимізує його функціонування.

Узагальнення різних наукових позицій дозволяє розглядати поняття «технологія» як сукупність способів та прийомів діяльності, які організують, спрямовують її в такий спосіб, що сприяє ефективному та оптимальному функціонуванню. Отже, теоретичний аналіз технології як поняттєво-одиноці уможливіє виокремити такі її характерні ознаки, як: розподіл процесу на внутрішні взаємопов'язані етапи; структурна розчленованість, упорядкованість процесу; координоване та поетапне виконання дій, спрямованих на досягнення шуканого

результату; визначення головних принципів поведінки, що забезпечують функціонування конкретних етапів виконавчої системи.

Розуміння технологічного механізму дослідницького пошуку, його вибудовування на основі принципу холізму як єдності координації та інтеграції, взаємодії і взаємодоповнення таких дихотомій, як «репродуктивне – творче», «раціональне (логічне) – ірраціональне (емоційне)», дає уявлення про гармонійне поєднання технологічного та творчого начала. У цьому аспекті технологічність базується на знаннях способів діяльності, що забезпечують її оптимальність, ефективність, інтенсивність. В основі творчої компоненти лежить продуктивний процес створення нових задумів, ідей, їх вибудовування в логічний ряд доказів та висновків. У реальному процесі дослідницького пошуку не можливо відокремити норму від креативності, оскільки вони знаходяться в рухомій взаємодії.

Для майбутнього педагога володіння технологією науково-дослідницької діяльності можливе за умов застосування механізмів наукової творчості на рівні теоретичного обґрунтування наукової проблеми, застосування різних комбінацій методів дослідження та педагогічної творчості як проектування і розробки авторських освітньо-виховних технологій, організаційно-методичних умов їх застосування і впровадження в педагогічну практику. Таке творче ядро має виявлення в розробленій концепції дослідження, якій підпорядковуються всі дії і розміркування дослідника.

Зупинимось на категоріальному строї проблеми в контексті співвідношення понять «техніка» і «технологія». Поняття «техніка» (від грецької «техне») визначається як уміння, поняття «технологія» тлумачиться як знання про вміння й навички, а також спосіб їх організації в послідовний ряд операцій, спрямованих на досягнення мети [5]. На рівні зовнішніх характеристик технологія є процес, що функціонує на основі техніки. Остання є засобом для розвитку технології, її складова та невід'ємна частина. Отже, технологія пов'язана з функцією організації діяльності і у зв'язку із цим представляє її організуюче начало.

У межах системного підходу поняття «організація» ототожнюється з поняттям структури, що стосується діяльнійшої концепції, розуміється як засіб ефективного досягнення мети [8]. У наукових джерелах виокремлюється дві дефініції означеного поняття, а саме як: *власливість* (внутрішня упорядкованість, узгодженість взаємодії більш або менш диференційованих та автономних частин (складових) цілого, що зу-

мовлена його будовою); *процес* (сукупність процесів або дій, що спричинюють створення й удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого).

Саме узгодженість дій та операцій, їх сукупність та послідовність, врахування взаємодії, взаємовпливу способів і результатів діяльності веде до створення своєрідної виконавчої системи.

Відповідно до логіки наших міркувань, ґрунтуючись на вищевикладених положеннях, доцільним є висвітлення технологічного механізму науково-дослідницької культури майбутнього педагога з двох позицій, як:

1) подрібнення за діями та операціями (*дієво-операційний аспект*);

2) подрібнення поетапне (логіка і організація дослідження, змістове наповнення кожного етапу), що визначає *змістовий аспект діяльності*.

Наукове осмислення науково-дослідницької культури як особистісного феномену в ракурсі її висвітлення крізь призму *дієво-операційного аспекту* актуалізує необхідність здійснення психолого-педагогічного аналізу таких структурних одиниць діяльності, як дії та операції.

У вітчизняній психології розроблено ряд концепцій до вивчення діяльності, її змісту та структури, що відображено в загальнотеоретичних працях К.О. Абульханової-Славської, Б.Г. Ананьєва, О.М. Леонтьєва, В.М. Мясищева, С.Л. Рубінштейна, Б.М. Теплова, а також у дослідженнях І.О. Зимньої, Б.Ф. Ломова, К.К. Платонова, В.Д. Шадрікова та ін. Як зазначають науковці, в структурі діяльності домінуюча роль належить діям, які розглядаються як процес, що підпорядкований досягненню певного результату, який існує у формі мети. Окрім свого інтенціонального аспекту (що має бути досягнуто), дія має і свій операціональний аспект (як, яким способом це може бути отримано), який визначається не самою метою, а об'єктивно-предметними умовами її досягнення. Оскільки способи здійснення дії, тобто операції, є результатом перетворення дії, то діяльність реалізується через дії. При цьому дія має відповідати меті, а операції – умовам.

Для обґрунтування авторської позиції ми звертаємося до теоретичних положень О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна про зв'язок зовнішніх і внутрішніх (розумових) дій. Дослідницькі дії розглядаються крізь призму внутрішніх процесів, а саме процесів свідомості. Здійснення науково-дослідницької діяльності, як і будь-який інший вид діяльності, характеризується усвідомленістю та цілеспрямованістю і припускає

активне застосування таких розумових дій (операцій), як аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, пояснення, моделювання, програмування і т. ін. Однак реальними одиницями діяльності є не дії самі по собі, а й різноманітні «цілісні діяльності», що визначає підхід до науково-дослідницької діяльності як до «цілісності, а не просто сукупності дій» (О.М. Леонтьєв).

Отже, головна ідея щодо взаємозв'язку зовнішніх і внутрішніх дій фокусується на таких положеннях: дії – це одночасно акт поведінки, оскільки зовнішні проявлення розглядаються в нерозривній єдності із свідомістю; дії включають як необхідний компонент акт свідомості у вигляді постановки та удержання мети, цей акт розкривається в дії; через поняття дії утверджується принцип активності: суб'єкт виражає активне начало – у формі цілі; поняття дії «виводить» діяльність людини в предметний та соціальний світ, оскільки мета дії має соціальний характер.

Дослідницькі дії та операції, що підпорядковані структурі педагогічного дослідження і визначають міру інтеграції та персоналізації особистості фахівця в науково-дослідницькій діяльності, лежать в основі вмінь, формування яких свідчить про ступінь оволодіння дослідницьким досвідом, детермінованого об'єктивними та суб'єктивними (внутрішніми) факторами.

З метою виявлення змістового наповнення технологічного феномену науково-дослідницької культури майбутнього педагога вважаємо за необхідне звернутися до поняття «педагогічне дослідження», яке здебільшого розглядається вченими (Г.Х. Валеев, В.І. Загвязинський, В.В. Краєвський, П.І. Підкасистий, В.М. Полонський та ін.) з гносеологічної точки зору, тобто як процес і результат когнітивної діяльності, спрямованої на одержання нових знань про закономірності освіти, її структуру та механізми, зміст, принципи і технології. До головних ознак науково-педагогічного дослідження вчені відносять: *характер цілепокладання* – мета має бути науково-пізнавальною, а дослідження носити систематичний і цілеспрямований характер; *виділення спеціального об'єкта дослідження* – об'єкт дослідження має лежати у сфері освітньо-педагогічної діяльності; *застосування спеціальних засобів наукового пізнання*: моделювання, абстрагування, створення гіпотез, аксіоматичний метод, постановка проблем, експериментування тощо; дотримання однозначності термінології.

Цікавим буде порівняння тлумачення поняття «дослідження» в англійських та ві-

тчизняних довідниках. Так, в англійському соціологічному довіднику дослідження трактується як критична та вичерпна перевірка, що ставить за мету перегляд прийнятих раніше висновків у світі нових фактів та відкриттів; у вітчизняних довідниках – це процес вибудовування нових знань, що орієнтований на розв'язання проблем (соціальних, педагогічних, психологічних, економічних і т. ін.) [1]. Таке тлумачення поняття у вітчизняній науці підводить до розуміння дослідження не тільки як природження та систематизацію знань, а й нове (об'єктивне або суб'єктивне) створене знання, акцентується увага на його евристичній функції, пошуках новітніх шляхів розв'язання наукових проблем.

На основі дедуктивного аналізу висунемо визначення поняття «науково-педагогічне дослідження»: це продукування нових знань, спрямованих на створення моделей освітньо-виховних систем на теоретичному, методичному і праксеологічному рівнях для розв'язання наукових проблем і усунення протиріч з метою забезпечення якості і ефективності педагогічної освіти і збагачення соціокультурного і професійно-особистісного досвіду педагога [9].

Змістовий аспект технології науково-дослідницької діяльності, що віддзеркалює змістову наповненість, послідовність і логіку етапів наукового дослідження, має своє висвітлення в наукознавчих роботах Г.І. Герасимова, Б.М. Кедрова, А.С. Майданова та в працях педагогів-вчених – О.Г. Бермуса, С.У. Гончаренка, В.І. Загвязинського, І.О. Зимньої, І.М. Ільєсова, М.О. Князян, М.Д. Нікандрова, О.М. Новикова, В.Д. Симоненка, І.В. Усачової та ін.

З точки зору протікання пізнавального процесу, його функціонального аналізу наводяться *етапи наукового дослідження* у Філософському енциклопедичному словнику [11], а саме:

1) *опис* – як етап наукового дослідження, що полягає у фіксуванні даних експерименту або спостереження за допомогою певних систем позначень, прийнятих у конкретній науці; опис підготовлює перехід до теоретичного дослідження наукового об'єкту;

2) *пояснення* – як етап причинного опису законів та явищ, розкриття сутності об'єкту, що вивчається; передбачає його аналіз у контексті виявлених зв'язків, відношень й залежностей (законів); у структурі пояснення як пізнавальної процедури виділяють такі елементи, як вихідне знання про об'єкт; знання, що застосовуються в якості умови та засобів пояснення; пізнавальні дії, що ґрунтуються на використанні знань,

різних способів пояснень об'єкту, що вивчається. У науковому процесі пояснення сприяє уточненню та розвитку знань, які виступають в якості засад пояснення, конкретизації умов та передумов застосування набутих знань. Природно пов'язане з передбаченням пояснення створює разом із останнім єдину функцію наукового дослідження – пояснювально-передбачувальну;

3) *передбачення* – етап обґрунтованого припущення про майбутній стан явищ природи або суспільства, що підлягає вивченню.

Отже, можна констатувати той факт, що опис, пояснення, передбачення як поетапне виконання дослідження відображають спрямованість наукового пошуку, порядок здійснення кожного кроку, що дозволяє вибудувати дослідницькі дії в напрямку досягнення певної цілі; з іншого боку, кожен етап, маючи своє змістове наповнення, пов'язаний із реалізацією відповідних функцій наукового дослідження.

Ґрунтуючись на теоретичних позиціях О.М. Новикова та системному підході, що націлює на вивчення єдності процесуальних характеристик і результативних параметрів діяльності як системи, встановлення загальносистемних властивостей, видається перспективним розглядати науково-дослідницьку діяльність у форматі проекту, технологічний механізм якої реалізується в певній часовій послідовності по фазам і стадіям (назви такої градації запозичені з праць щодо системного аналізу. Завершеність циклу діяльності (проекту, проектується система наукового знання) визначається фазами [7]:

– фаза проектування (цілевизначення), результатом якої є вибудована модель створеної системи (науково-дослідницького проекту) та план її реалізації;

– фаза технологічна (цілевиконання), результатом якої є реалізація системи;

– рефлексивна фаза, результат якої представлений у вигляді оцінки системи, що реалізується (див. табл. 1).

Перша фаза – *проектування дослідження* – здійснюється за загальною для усіх досліджень схемою: задум – виявлення протиріч – постановка проблеми – формулювання його мети – визначення об'єкту та предмету дослідження – побудова гіпотези – визначення завдань дослідження – методів дослідження – виявлення логічної структури дослідження (планування дослідницького пошуку) – створення моделі дослідження.

Логіка другої, *технологічної фази дослідження* може бути вибудована тільки в самому загальному вигляді, оскільки визна-

чається змістом конкретного дослідження, яке виступає унікальним за своєю суттю. Стадія оформлення результатів включає апробацію результатів, літературне оформлення роботи.

Третя фаза – *рефлексивна* – передбачає оцінювання та самооцінювання результатів із боку дослідника. Виділення окремо рефлексивної фази є умовним, оскільки зіставлення, співвіднесення, аналізування отриманих результатів, їх уточнення і корегування, що виявляється в самоконтролі, критичному оцінюванні результатів дослідження, широті їх застосування на практиці, є перманентним процесом.

З іншого боку, технологічний механізм науково-дослідницької діяльності знаходить своє виявлення на різних рівнях ієрархії: *стратегічному, тактичному, операційному*. Так, на *стратегічному рівні* відбувається осмислення, теоретичне обґрунтування подальшого практико-орієнтованого розвитку дослідження; на *тактичному* – розвивається антиципація, що дозволяє передбачати результат дослідницьких дій, проектувати, програмувати діяльність; опановуючи технологію на *операційному рівні*, дослідник засвоює ті дії, операції, без яких наукова діяльність не може бути здійснена, зокрема, дії пошукові, рефлексивні і дослідницькі. Наведена ієрархія дозволяє підійти до розуміння сутності дослідницької технології, усвідомити етапи та механізми розгортання цього процесу з боку суб'єкта діяльності.

Осмислюючи вищевикладене, можна стверджувати, що технологічний механізм науково-дослідницької культури майбутнього педагога вибудовується як система, завдяки послідовним діям, як *по горизонталі* (фази дослідження: проектування, технологічна та рефлексивна), так і *по вертикалі* (рівні дослідження: стратегічний, тактичний, операційний).

Висновки і перспективи подальших пошуків. На ґрунті діяльнісної концепції і системного підходу експліковано поняття «технологія», обґрунтовано своєрідність технологічного феномену в контексті науково-дослідницької культури майбутнього педагога як інваріантного ядра, що представляє дослідницький інструментарій, технологію наукового пізнання, детермінованих існуючим науковим стилем педагогічного товариства, науковим менталітетом, сформованою професійною культурою фахівця. У залежності від рівня сформованості науково-дослідницької культури її технологічний механізм наповнюється відповідним змістом, який спрямовує дії в напрямку цілевиконання і цілездійснення дослідження,

Таблиця 1

Технологічний цикл науково-дослідницької діяльності

ФАЗИ	СТАДІЇ	ЕТАПИ
Фаза проектування (концептуальна)	прогнозування (стратегія дослідження)	виявлення протиріч, формулювання та обгрутування проблеми, визначення мети дослідження
	конструювання (тактика дослідження)	планування та конструювання дослідження
	моделювання	побудова моделі науково-дослідницького проекту, логічної структури дослідження
Технологічна фаза	стадія проведення дослідження	– теоретичний етап; – емпіричний етап;
	стадія оформлення результатів	апробація результатів, літературне оформлення роботи
Рефлексивна фаза	стадія оцінки проведеної науково-дослідницької роботи	оцінка та самооцінка результатів дослідження

охоплюючи весь спектр методів наукового пізнання, що ускладнюються і урізноманітнюються в процесі дослідницького пошуку.

Продовження обраного напрямку дослідження ми вбачаємо у вивченні обраної проблематики за кордоном.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аберкромби Н. Социологический словарь. М.: Экономика, 2004. 620 с.
2. Бершадская Е.А., Бершадский М.Е. Применение когнитивных образовательных технологий в системе повышения квалификации работников образования. В сб.: Технологии обучения взрослых: монография / Научн. ред. Е.В. Василевская. ФГАОУ АПК и ППРО, 2015. С. 17–41.
3. Гузеев В.В. Теория и практика интегральной образовательной технологии. М.: Народное образование, 2002. 224 с.
4. Гусарова Е.Н. Современные педагогические технологии: учебно-методическое пособие для студентов и преподавателей вузов культуры и искусства. М.: АПК и ППРО, 2005. 176 с.
5. Энциклопедия освіти: Академія педагогічних наук України; гол. редактор В.Г. Кремень. К.: Юрінко Інтер, 2008. С. 552.
6. Монахов В.М. Введение в теорию педагогических технологий: монография. Волгоград: Перемена, 2006. 319 с.
7. Новиков А.М. Методология. М.: СИНТЕГ, 2007. 668 с.
8. Новиков А.М. Научно-экспериментальная работа в образовательном учреждении. М.: Педагогическое общество России, 2008. 184 с.
9. Тушева В.В. Технологічний компонент науково-дослідницької культури майбутнього фахівця-вчителя // Теоретико-методологічні засади формування науково-дослідницької культури майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки: монографія; УМЦ НАПН України. Харків: Видавництво «Федорко», 2013. 421 с.
10. Тушева В.В. Наукова культура у системі вищої педагогічної освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти: Науково-методичний журнал. 2004. № 4. С. 27–38.
11. Философский энциклопедический словарь / Под ред. Е. Губского. М.: Инфра-М, 2009. С. 311.